

Élelmiszerkörnyezet Szakpolitikai Index (ESZI INDEX) – Jelentés, Anglia

Report - Food Environment Policy Index (Food Epi) for England

Ismerteti: Kaposvári Csilla^a✉, Vitrai József^b
a: Pécsi Tudományegyetem, Egészségtudományi Doktori Iskola, PhD hallgató,
b: 2 Emberi Erőforrások Minisztériuma

Megjelenés: The Food Foundation, November 2016, <https://foodfoundation.org.uk/>

Beküldve: 2018. 04. 13.
doi: 10.24365/ef.v59i3.280

Kulcsszavak: élelmiszerkörnyezet; szakpolitika; megvalósítás; élelmiszer-rendszer

Keywords: food environment; policy; implementation; food system

Jelen ismertető az Egyesült Királyságban működő „The Food Foundation” (Élelmiszer Alapítvány) által 2016 novemberében kiadott angol Élelmiszerkörnyezet Szakpolitikai Index (ESZI - *Food Policy Index – Food EPI*) jelentést mutatja be.

Az alapítvány egy független kutatóközpont (*think tank*), amely az Egyesült Királyság élelmiszerellátási rendszerének (*food system*) növekvő kihívásaival foglalkozik a köz érdekében. Vizsgálja az élelmiszerellátási rendszerrel összefüggő problémákat, valamint a szakpolitika és a gyakorlat szerepét a problémákra adott válaszokban. A kutatóközpont víziója olyan élelmiszerkörnyezet kialakítása, amely támogatja az Egyesült Királyság lakosságának egészségét és jólétét. Emellett az alapítvány célja, hogy elősegítse a szakpolitikák és gyakorlatok fejlesztését mind a közszférában, mind pedig a magánszektorban.

Az ESZI Index alapját képező értékelési folyamatot azért végezték el, mert a *Food Foundation* által korábban írt jelentés megállapításai szerint Angliában sok tényező hátráltatja a lakosságot abban, hogy egészségesen táplálkozzon. Ilyenek a magas zsír-, cukor- és sótartalmú élelmiszerek reklámja, az otthonon kívüli étkezés terjedése, a kevésbé

egészséges élelmiszerek árpromóciója, a nem egyértelmű élelmiszercímkézés és az iskolai étkeztetés alacsony igénybevételeⁱ.

Az ESZI Index egy olyan nemzetközi eszköz, amelynek segítségével elemezhetők az országok élelmiszerkörnyezetre ható szakpolitikái és megvalósításuk mértéke, az esetleges hiányosságok. Az ESZI Index emellett segít kiválasztani és fontossági sorrendet felállítani a lehetséges megoldások között. A folyamat segíthet befolyásolni a kormánypolitikát az egészségesebb élelmiszerkörnyezet kialakítása céljából.

Az ESZI Indexet az INFORMASⁱⁱ (Élelmiszer és Elhízás/Nem fertőző betegségek Kutatási, Monito-

ⁱ Food Foundation, 2016, *Force-Fed*. [Online] Available at: <http://foodfoundation.org.uk/food-foundationlaunches-its-first-report-force-fed/> (Elérve: 2018.04.09)

ⁱⁱ INFORMAS egy nemzetközi közérdekű szervezetekből és kutatókból álló hálózat, amelynek célja, hogy monitorozza, értékelje és támogassa azokat az állami és privát szektor intézkedéseket, amelyek célja az egészségesebb élelmiszerkörnyezet kialakítása, az elhízás, a nem fertőző betegségek és az egyenlőtlenségek csökkentése. INFORMAS támogatja a WHO Globális Cselekvési Tervét a Nemfertőző Betegségek Megelőzése és Ellenőrzése (2013-2020) terén, valamint a Világ Rákutató Alapjának NOURISHING kezdeményezését.

rozási és Cselekvés-támogatási Nemzetközi Hálózat, *International Network for Food and Obesity/NCDs Research, Monitoring and Action Support*) szervezet fejlesztette ki, amely csoport civil szervezetekkel és kutatóhelyekkel együtt segít az ESZI Indexet különböző országokban alkalmazni. Az indexet először Új-Zéland, majd Kanada, Ausztrália, Mexikó később további számos más ország használta.

Az ESZI Index módszertana

Az ESZI Index az élelmiszerkörnyezetre összpontosít (az élelmiszerrendszer olyan elemeire, amelyek közvetlenül hatnak a fogyasztók választási lehetőségeire), valamint az elhízás, a túlsúly és az ezzel kapcsolatos nemfertőző betegségek vizsgálatára fókuszál. Kevésbé célja a szélesebb élelmiszerrendszer, az élelmezésbiztonság vagy a fenntartható mezőgazdasági rendszer elemeinek vizsgálata.

Az ESZI Index az élelmiszerkörnyezet tekintetében alkalmas:

- a kormányzati politikák hiányosságainak azonosítására és a hiányosságok kezeléséhez szükséges intézkedések rangsorolására,
- a kormánypolitikák megvalósításának összehasonlítására más országokkal,
- az időbeni fejlődés monitorozására.

Az ESZI Indexnek két komponense van, az egyik (a) a kormányzati politika, a másik (b) az infrastrukturális támogatás. A két komponenst az élelmiszerkörnyezet 13 területére bontják.

(a) Kormányzati politika: élelmiszer-összetétel, élelmiszer címkézés, élelmiszer reklám, élelmiszer

kiskereskedelem, élelmiszer forgalmazás és beruházás.

(b) Infrastrukturális támogatás: irányítás, kormányzás, monitorozás és tudásbázis, finanszírozás és források, együttműködés platformjai, egészség minden közpolitikába.

Minden felsorolt területen meghatároznak ún. „legjobb gyakorlat” vagy „gold standard” szakpolitikákat, amelyeket a kormányok be tudnának vezetni.

A viszonyítási alapként használt potenciális legjobb gyakorlatokat az INFORMAS csoport gyűjtötte össze olyan nemzetközi példákából, ahol a kormányok komoly lépéseket tettek az élelmiszerkörnyezet egészségesebbé tételében. A listában lévő gyakorlatok közül több megtalálható a Világ Rákkutatási Alapja (*World Cancer Research Fund*) által elfogadott NOURISHING szakpolitikai keretrendszerben és adatbázisban. A lista folyamatosan bővül és nemzetközi összehasonlítási alapot ad az ESZI Index értékelés során.

A 13 terület mentén és a legjobb gyakorlatok alapján az INFORMAS 47 ún. jó gyakorlat megállapítást dolgozott ki az értékeléshez.

Az ESZI Index alkalmazásának lépései [1. ábra]:

- (1) Az élelmiszerkörnyezet egészségesebbé tételét célzó szakpolitikákról szóló evidenciák összegyűjtése.
- (2) Független szakértői csoport megvizsgálja a hiányosságokat és prioritási sorrendet állít fel a megoldásokra.
- (3) Érdekképviselőt a kormány felé a szakpolitikában található hiányosságok kiküszöbölésére.

1. ábra: ESZI Index értékelési folyamat

Forrás: A Food Environment Policy Index (Food Epi) for England jelentés 2. ábrája

Az ESZI Index felvétele egy későbbi időpontban megismételhető, ezáltal felmérhető az előrehaladás az élelmiszerkörnyezet egészségesebbé tételét célzó kormányzati politikákban.

Hogyan történt az angliai ESZI Index felvétele?

Az alapítvány összegyűjtötte, majd áttekintette az Angliára vonatkozó élelmiszerkörnyezetet érintő kormányzati szakpolitikai dokumentumokat, valamint az itt alkalmazandó EU-s jogszabályokat. A 7 szakpolitikai és 6 infrastrukturális terület mentén összesen 48 jó gyakorlat megállapítást tettek, amelyek mögé rakott evidenciák alapján készült el az evidencia jelentés.

Példa jó gyakorlat megállapításra:

„Az élelmiszerbiztonságról szóló szakpolitikák és helyi vagy országos végrehajtásuk elég erős az emberi egészség és az élelmiszerekkel összefüggő fogyasztóvédelmi érdekek védelméhez.”

Az evidenciák összegzéséről szóló jelentést ezután megkördítették különböző minisztériumok, közin-

tezmények és egyéb független szakmai szervezetek között validálás céljából. Egy kompetens irányító-csoport ajánlásával kiválasztották a független szakértő értékelőket: kb. 100 főt, akik több területet képviseltek, és szigorúan kormányfüggetlen vagy civil szervezetekhez tartoztak, azaz egyetemekhez, szakmai érdekképviseletekhez, stb. Az élelmiszerkörnyezettel kapcsolatos kormánypolitikákat a szakértők kisebb csoportja értékelte egy workshop keretén belül. A workshop elején bemutatták a módszertant, a bizonyítékokat és a jó gyakorlatnak számító nemzetközi példákat. A 48 jó gyakorlat megállapítást 1-5 Likert skálán értékelték (1- legkevésbé megvalósított, 5 - leginkább megvalósított) a szakértők aszerint, hogy milyen az adott szakpolitika megvalósítása és az infrastrukturális támogatása. Két értékelési lépés volt, az elsőben azt nézték, hogy az adott szakpolitika mentén milyen jól teljesít Anglia más országokhoz képest. [1. táblázat] Második lépésben a szakpolitikákat a jó gyakorlat megállapításokban szereplő benchmarkhoz hasonlították a szakértők. (Mennyire teljesít jól az ország ahhoz képest, mint lehetne?). [2. táblázat]

1. táblázat: Más országokból származó jó gyakorlatok megvalósításának mértéke Angliában.
Legmagasabb pontszámot szerző területek (és elért átlagok)

1. Elhízás rendszeres monitorozása	4.1
2. A nem fertőző betegségek kockázati tényezőinek rendszeres monitorozása	4.1
3. Összetevőkre és tápanyagokra vonatkozó megállapítások az előre csomagolt élelmiszereknél	3.9
4. A lakosság hozzáférése az élelmiszerekkel és ételmezzel kapcsolatos kormányzati kulcsdokumentumokhoz	3.6
5. Táplálkozási ajánlások megléte	3.5
6. Iskolai étkeztetésre vonatkozó előírások	3.5

2. táblázat: Más országokból származó jó gyakorlatok megvalósításának mértéke Angliában.
Legalacsonyabb pontszámot elért területek (és elért átlagok)

1. Formális platform a kormányzat és a civil társadalom között az élelmiszer szakpolitikák és stratégiák megvitatására	1.3
2. Egészséges élelmiszereknek járó támogatások	1.4
3. Nemzeti beruházási stratégiák, amelyek védik a táplálkozást és az egészséget	1.4
4. Tervezési előírások és zónák az egészséges élelmiszerek árusításának védelmére	1.5
5. Kormányzati kezdeményezés az élelmiszerkörnyezet javítására	1.5
6. Gyermekeknek szóló reklámozás szabályozása	1.6

Beavatkozások prioritási sorrendje

A prioritások meghatározására a szakértők előzetesen 20 olyan beavatkozást fogalmaztak meg, amelyek civil szervezetek és kormányzati testületek kurrens javaslataira épültek. Ezek olyan beavatkozások, amelyeket a kormány megvalósíthatna a hiányosságok kiküszöbölésére, így az élelmiszerkörnyezet javítására Angliában. A felkért szakértők/szakmai intézmények felállították a prioritási sorrendet a szakpolitikák és az infrastrukturális támogatások terén két kritérium mentén:

(1) Fontosság: szükség, hatás, esélyegyenlőség, további kedvező hatások, esetleges negatív hatások.

(2) Megvalósíthatóság: kivitelezhetőség, elfogadottság, megfizethetőség, hatékonyság.

A visszaérkezett értékelések alapján Angliában a 6 legfontosabb beavatkozás (összesen 12 beavatkozásból):

1. Egészségtelen élelmiszerek reklámozásának korlátozása a gyerekek felé.
2. A cukros üdítőkre adó kivetése.
3. A feldolgozott élelmiszerek cukor-, zsír- és sótartalmának csökkentése.
4. Az iskolai, óvodai étkeztetésre vonatkozó előírások monitorozása.

5. Közbeszerzési sztenderdek bevezetése és megvalósítása minden közintézmény tekintetében.
6. Az egészségtelen élelmiszerkínálat visszaszorítására vonatkozó rendelet tervezésének erősítése.

A 4 legfontosabbnak ítélt infrastrukturális beavatkozás (összesen 8 beavatkozásból):

1. Az egészség és környezet fontosságának előtérbe helyezése a 25 éves Élelmiszer és Farmgazdálkodás Tervben.
2. Nemzeti élelmiszer akcióterv elfogadása.
3. Az élelmiszerkörnyezet monitorozása.
4. Élelmiszerekre/élelmiszer-rendszerre vonatkozó főbb programok és politikák független értékelése.

TANULSÁGOK A HAZAI SZAKEMBEREK SZÁMÁRA

AZ ESZI Index egy nemzetközi módszertanra épülő, több országban kipróbált értékelési folyamat, amely alkalmas egy ország élelmiszerkörnyezetre vonatkozó politikáinak és beavatkozásainak minősítésére, a hiányosságok feltárására és beavatkozási prioritások felállítására. Az értékelési folyamatban szakértők, egyetemek, civil és szakmai szervezetek képviselőinek széles köre vesz részt. A független értékelés eredményei segíthetnek befolyásolni a kormánypolitikát az egészségesebb élelmiszerkörnyezet kialakításában, valamint az értékelési folyamat ismételt elvégzésével nyomon követhető az ajánlások megvalósítása.